

## بررسی میزان آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی رشته مربوطه

دکتر مجتبی اسدی انجیله<sup>۱</sup>

دکتر عبدالحمید معرف زاده<sup>۲</sup>

نورالله کریمی<sup>۳</sup>

### چکیده

این پژوهش با هدف بررسی و سنجش آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی رشته مربوطه انجام شد. روش تحقیق به کار رفته پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش آمار توصیفی و استنباطی و به کمک نرم افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS) انجام شد. نتایج این پژوهش نشان داد که بیش از ۸۰ درصد از اعضای هیئت علمی با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی رشته خود آشنا هستند. اما میان آشنایی گروه‌های مختلف آموزشی تنها تفاوت معنی‌دار بین گروه مهندسی و علوم انسانی وجود داشت که با بزرگتر بودن میانگین گروه مهندسی مشخص شد که گروه مهندسی با پایگاه‌های اطلاعاتی خود بیشتر آشنا هستند. همچنین در میان عوامل یازده گانه اثرگذار بر عدم استفاده اعضای هیئت علمی، سرعت کم اینترنت با ۸۵/۸ درصد و نداشتن وقت کافی با ۷۰/۸ درصد از مهمترین عوامل شناخته شدند. ۷۶/۳ درصد از اعضای هیئت علمی نیز با شرکت در کلاسها و کارگاه‌های آموزشی با پایگاه اطلاعاتی تخصصی رشته خود آشنا شده‌اند. ۵۲/۸ درصد نیز علل استفاده خود را تالیف و ترجمه مقاله و کتاب اعلام داشتند. ۷۷/۷ درصد به خاطر متن کامل مقالات به پایگاه اطلاعاتی تخصصی رشته خود مراجعه می‌نمایند.

کلید واژه‌ها: اعضای هیئت علمی، پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، دانشگاه آزاد اسلامی فارس (واحدهای تابعه)

### مقدمه

خود قرار داده است. وجود شبکه‌های ارتباطی گسترده از جمله اینترنت، روش‌های جستجو و بازیابی اطلاعات را متحول ساخته و این امکان را فراهم نموده است تا طیف وسیعی از پژوهشگران، بدون حضور فیزیکی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی و تنها با دسترسی به یک رایانه و خط اینترنت اقدام به رفع نیازهای اطلاعاتی خود از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته<sup>۲</sup> نمایند. با توجه به اینکه در زمان حاضر «اطلاعات» پایه و اساس تغییرات و تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی هر کشور است، توزیع اطلاعات بر اساس نیاز واقعی استفاده‌کنندگان

جامعه کنونی، جامعه اطلاعات است و برتری جهان پیشرفته بر جهان عقب مانده بیش از آنکه اقتصادی یا نظامی باشد، اطلاعاتی است. به بیان دیگر، نخستین وجه تمایز کشورهای توسعه یافته با کشورهای توسعه نیافته در میزان تولید، سازماندهی، و استفاده از اطلاعات است (سلیمی، ۱۳۸۵). پیشرفت‌های اخیر در فناوری اطلاعات و ارتباطات، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی را تحت تاثیر

<sup>۱</sup> عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

<sup>۲</sup> عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز

<sup>۳</sup> کارشناس ارشد مرکز منطقه ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز

رضایت‌بخش به رفع نیازهای اطلاعاتی این قشر علمی جامعه بپردازند.

### اهمیت و ضرورت پژوهش:

در سالیان اخیر، بسیاری از کتابخانه‌های دانشگاهی ایران اقدام به اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته نموده‌اند. با توجه به عمر کوتاه ورود پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته به ایران و همچنین با توجه به وجود سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در فراهم‌آوری و اشتراک این نوع منابع، در این پژوهش پرسش‌های بسیاری در مورد پایگاه‌های اطلاعاتی مطرح گردیده که بر اساس آنها به بررسی میزان آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی در پایگاه‌های اطلاعاتی پرداخته شده است. در این میان ضروری است که در مورد میزان آشنایی، استفاده، و دلایل استفاده و عدم استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، به عنوان یکی از منابع اطلاعاتی نوظهور در سطح دانشگاه‌ها و موسسات علمی بررسی‌هایی صورت پذیرد. لزوم انجام تحقیق پیرامون دانشگاه‌ها به عنوان عنصری کلیدی در تحقیق و توسعه و نیز به دلیل نیاز مبرم آنها به اطلاعات بیش از مراکز دیگر ضروری به نظر می‌رسد. بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان، مسئولان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی را در ارائه خدمات مناسب و برنامه ریزی‌های دقیق‌تر کمک می‌کند. عدم شناخت صحیح جامعه استفاده‌کننده و نیازهای اطلاعاتی آنان اغلب موجب گمراهی مسئولان کتابخانه‌ها می‌شود و احتمال دست نیافتن به اهداف نظام اطلاع‌رسانی را بسیار زیاد می‌کند و بدیهی است که موجب به هدر رفتن سرمایه‌های موجود خواهد شد. هدف اصلی این پژوهش آگاهی از میزان آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاه‌های اطلاعاتی می‌باشد.

### پیشینه پژوهش در ایران:

حیاتی و ستوده (۱۳۸۱) در مقاله‌ای به نام "بررسی عوامل مؤثر در استفاده از منابع الکترونیکی اطلاعات در میان اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز و علوم پزشکی شیراز با تأکید بر شبکه اینترنت و دیسک‌های نوری"، به بررسی عوامل انگیزشی و بازدارند در استفاده از این رسانه‌های الکترونیکی، به منظور انطباق هر چه بیشتر

اجتناب ناپذیر است. این نیازهای اطلاعاتی موجب می‌شود که کاربر در مجراهای صحیح اطلاعاتی قرار گیرد و در این هنگام است که بررسی میزان آشنایی و استفاده از این فناوریها مطرح می‌شود. (سلیمی، ۱۳۸۵). کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی دانشگاهی با آگاهی از میزان آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی از پایگاه‌های اطلاعاتی به طور اخص، قادر خواهند بود اقدام به رفع نیازهای اطلاعاتی این قشر علمی جامعه بپردازند. امروزه میزان آگاهی و شناخت چگونگی استفاده از نرم افزارها و سخت افزارهای حاصل از پیشرفت دانش و فن‌آوریهای رایانه و درحقیقت کارآیی استفاده از فن‌آوری اطلاعات اهمیت بیشتری یافته است. استفاده از شبکه‌های جهانی و دریافت اطلاعات از پایگاه‌های اطلاعاتی در سراسر جهان از طریق ماهواره‌ها، اشاعه دانش مدون بشر را سریع‌تر و سهل‌تر ساخته است. امکان استفاده از اطلاعات به کمک ابزارهای دقیق و توانمند ارتباطات راه دور، فن‌آوری‌های رایانه و مدیریت نظام‌های اطلاع‌رسانی، پژوهشگران را در تهیه و تدوین برنامه‌های مطالعاتی و چگونگی انتخاب روش‌های دریافت اطلاعات و در نتیجه تصمیم‌گیری‌های صحیح یاری می‌دهد. امروزه محققین می‌توانند از اطلاعات بسیار ارزشمند تولید و ذخیره شده در پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی استفاده کنند. (جعفر نژاد، ۱۳۷۹).

لنکستر (۱۹۷۸) بیان می‌دارد که ما در زمینه خودکارسازی اطلاعات، در یک مرحله موقتی به سر می‌بریم. مرحله‌ای که در آن پایگاه‌های اطلاعاتی رایانه‌ای، در کنار پایگاه‌های اطلاعاتی چاپی قرار دارند. رایانه، در نشر کاغذی که به طور سنتی نیز توزیع می‌گردد، مورد استفاده قرار می‌گیرد. اما، این وضعیت باید تغییر کند. در زمانی در آینده نزدیک، ما از مرحله تولید الکترونیکی مواد چاپی، به مرحله تولید و پخش الکترونیکی گذر می‌کنیم. پژوهش‌های فراوانی در مورد پایگاه‌های الکترونیکی پیوسته صورت گرفته و پیشرفت‌های اصلی این حوزه هر فردی را که درگیر جست‌وجوی منابع اطلاعات الکترونیکی برای اهداف پژوهش دانشگاهی است، تحت تأثیر قرار می‌دهد. در عصر فن‌آوری‌های اطلاعاتی، با مطالعه میزان آشنایی، استفاده و نگرش کاربران به خصوص اعضای هیئت علمی نسبت به پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، قادر خواهند بود به نحوی

بیش از سایر پایگاه‌های موجود مورد استفاده قرار گرفته‌اند. پایگاه‌های اطلاعاتی دیالوگ، سیلورپلاتر و ابسکو خیلی کم مورد استفاده قرار گرفته‌اند. پیشنهادات این تحقیق با توجه به نتایج به دست آمده عبارت‌اند از: گسترش شبکه رزنت در مراکز آموزشی و پژوهشی، رفع موانع و مشکلات موجود در استفاده از این شبکه که بسیار زیاد می‌باشد، در اختیار قرار دادن گذر واژه‌های مورد نیاز، برقراری کلاس‌های مداوم در فاصله زمانی کوتاه همراه با جزوات راهنما و بالا بردن سرعت در برقراری ارتباط.

جوکار و عفت‌نژاد (۱۳۸۳) در پژوهشی به نام «بررسی میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از فن‌آوری اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز رایانه دانشگاه شیراز»، نشان می‌دهند که پاسخ‌گویان از فن‌آوری‌های اطلاعاتی به میزان بالایی در انجام فعالیت پژوهشی پایان‌نامه، تألیف و ترجمه مقاله استفاده کرده‌اند. استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی در فعالیت پژوهشی، شرکت در سمینارهای داخلی و خارجی و تألیف و ترجمه کتاب ضعیف می‌باشد. همچنین بر اساس یافته‌ها استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی در انجام سایر فعالیت‌های پاسخ‌گویان ضعیف بوده و پاسخ‌گویان میزان تأثیر کمی و کیفی استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی را بر فعالیت‌های خود ضعیف ارزیابی نموده‌اند. از نظر این پژوهشگران مهمترین مشکلات پاسخ‌گویان در استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی، سرعت کم شبکه، قطع شبکه، نیاز به آموزش استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و محدود بودن زمان استفاده می‌باشد.

حسن شاهی در سال (۱۳۸۵) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی نگرش و میزان استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز نسبت به پایگاه‌های اطلاعاتی، الزویر، ابسکو، ساینس دایرکت و پروکوئست» انجام داد نتایج حاصله نشان داد که نگرش پاسخ‌گویان نسبت به پایگاه‌های الزویر و ساینس دایرکت مثبت است، نگرش پاسخ‌گویان نسبت به پایگاه‌های ابسکو و پروکوئست منفی است. میزان آشنایی با پایگاه‌های نامبرده در میان گروه‌های مختلف آموزشی متفاوت می‌باشد و همچنین رتبه اول در بین این پایگاه‌ها به پایگاه الزویر داده شده است، مهمترین دلایل استفاده سرعت در جستجو و یافتن عناوین جدید و موضوعات جدید می‌باشد.

نظام‌های اطلاع‌رسانی با نیازهای کاربران و بهره‌وری خدمات می‌پردازد. یافته‌ها نشانگر آن است که در استفاده از این دو رسانه، عواملی چون جنسیت، درجه علمی و مرتبه دانشگاهی، میزان آشنایی با رایانه و نیز آموزش استفاده از منابع دخالت دارند. موانع موجود بر سر راه استفاده از این منابع به دو دسته عوامل فردی و عوامل ناشی از نظام اطلاعاتی مربوط می‌شود. مشکلات فردی شامل مسئله عدم آشنایی غیرکاربران و نیاز به آموزش بیشتر در بین کاربران و نیز مسئله کمبود وقت در هر دو گروه می‌باشد. مسائل مربوط به نظام عبارت‌اند از: عدم دسترسی آسان، هزینه و محدودیت‌های فنی و امکاناتی.

فرج پهلوی و شهبازی (۱۳۸۱) به بررسی عوامل موثر در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی بررسی نگرش‌ها و عملکرد دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی پرداختند. در این باره تحقیقی بر روی نظرات دانشجویان مقاطع دکترا و کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز با هدف بررسی نظرات و عملکرد آنان انجام شد. نتایج نشان داد که از نظر آزمودنی‌ها، دست کم ۱۵ عامل در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی بر روی لوح فشرده نوری تأثیر دارند که ۶ عامل شخصی است و مابقی ناشی از محیط پیرامون است. مقایسه نتایج بخش عملی با نتایج حاصل از سنجش نگرش‌ها، نشان می‌دهد که در مجموع، میان نگرش کاربران با عملکرد آنان رابطه مستقیم و معنی‌دار وجود دارد اما، به طور خاص، آزمون‌های آماری بیانگر این است که قوی‌ترین رابطه، میان عملکرد و عاملی به نام «آشنایی با عملکردهای بولی» وجود دارد.

جوکار و ذوالفقاری نژاد (۱۳۸۳) به بررسی «مشکلات و نقاط ضعف شبکه رزنت از دیدگاه کاربران دانشگاه شهید باهنر کرمان» می‌پردازند. نتایج به دست آمده نگرش کاربران در مورد شبکه رزنت را مثبت ارزیابی می‌کند. اما دستیابی به اطلاعات از طریق این شبکه را منفی ارزیابی می‌کند. این پژوهشگران اظهار می‌دارند، که کاربران از شبکه رزنت به دلایلی چون دسترسی به آخرین نتایج و جدیدترین منابع اطلاعاتی، انجام تحقیقات علمی و پژوهشی و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی نشریات الکترونیکی استفاده می‌کنند. در میان پایگاه‌های موجود در شبکه رزنت پایگاه‌های اطلاعاتی فول تکست/فول ایمج و پایگاه اطلاعاتی نشریات الکترونیکی

## پیشینه پژوهش در خارج از کشور

مگابازی و همکاران (۲۰۰۲) به بررسی میزان استفاده از مجلات الکترونیکی در دانشگاه‌های ناتل و ژولند می‌پردازند. این مقاله می‌کوشد، تا سطح استفاده از مجلات الکترونیکی در دانشگاه‌های نامبرده را نشان دهد. جامعه پژوهش اعضای هیئت علمی، کارکنان کتابخانه و دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشند. یافته‌ها نشان می‌دهند که سطح استفاده از مجلات الکترونیکی، علی‌رغم نوع متفاوت مجموعه، در دو دانشگاه پایین است. تفاوت اندکی در استفاده از مجلات الکترونیکی در رشته‌های مختلف علوم وجود دارد. یافته‌ها نشانگر این واقعیت است که کمبود منابع مناسب و تسهیلات الکترونیکی به ویژه در دانشگاه ژولند، اطلاع رسانی الکترونیکی را مختل می‌نماید، این تسهیلات می‌تواند شامل کلاس‌های آموزشی با ابزارهای الکترونیکی کافی و یک شخص باشد.

تنوپیر و همکاران (۲۰۰۴) به بررسی "میزان استفاده از مجلات چاپی و الکترونیک توسط اعضای هیئت علمی پزشکی دانشگاه تنسی و مقایسه آن با سایر متخصصان در رشته‌های دیگر" می‌پردازد. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که اعضای هیئت علمی پزشکی بیش از دیگر اعضای هیئت علمی مطالعه می‌کنند و بیشترین هدف مطالعاتی آنها انجام پژوهش‌های علمی است. مقالات جدید بیشترین مواد اطلاعاتی این گروه را تشکیل می‌دهد. این گروه همچنین استفاده از مجلات چاپی را ادامه می‌دهند و ۷۰ درصد از خواندنی‌های آنها را مقالات مجلات چاپی تشکیل می‌دهد.

آتیلگان و بایرام در سال (۲۰۰۶) پژوهشی را تحت عنوان "ارزیابی میزان استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه آنکارا از کتابخانه دیجیتال" انجام دادند بر اساس نتایج به دست آمده اکثر اعضای هیئت علمی ۲۶ دانشکده /بخش دانشگاه آنکارا از وجود کتابخانه دیجیتالی مطلع بودند بسیاری از این اعضای هیئت علمی، اگر چه نه همه آنها از پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده می‌کردند، این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که به منظور تشویق به استفاده بیشتر از پایگاه‌های اطلاعاتی نیاز به صرف تلاش بیشتری است اساتید و دستیاران محققین از نظر استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی بعد از دانشیاران و استادیاران قرار داشتند.

## روش شناسی پژوهش:

جهت انجام این پژوهش از روش تحقیق پیمایشی از نوع توصیفی استفاده شده است. این روش به خاطر صرفه جویی در هزینه و زمان و عدم دسترسی به کل جامعه انتخاب شد. با کمک روش مذکور میزان آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

کاربرد پیمایشی در مطالعاتی است که در پی توصیف کمی پدیده‌هاست و در این گونه از تحقیقات، اطلاعات گردآوری شده از یک نمونه در زمان مشخص و از جامعه وسیع بدست می‌آید و مورد تحلیل قرار می‌گیرد. (دبانی، ۱۳۸۲).

جامعه آماری مورد بررسی اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۱۳۸۶ می‌باشند. برای تعیین اندازه جامعه از آمار موجود در دبیرخانه منطقه یک دانشگاه آزاد اسلامی استفاده شده است. آمار دبیرخانه منطقه یک دانشگاه آزاد اسلامی نشان می‌دهد که در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۱۳۸۶ تعداد ۱۱۴۸ نفر به عنوان اعضای هیئت علمی به صورت تمام وقت و نیمه وقت در گروه‌های مختلف آموزشی به امر تدریس، تحقیق و خدمات مشاوره‌ای در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس مشغول می‌باشند. رشته‌های مختلف آموزشی اعضای هیئت علمی در شش گروه کلی علوم پایه، علوم انسانی، پزشکی، مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی و هنر و معماری قرار گرفته است. در این پژوهش با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای ابتدا واحد نمونه‌گیری که همان واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس باشند به صورت تصادفی ساده انتخاب شده‌اند و سپس اعضای هیئت علمی مورد نیاز به صورت تصادفی در دسترس از بین این دانشگاهها انتخاب شده‌اند. به منظور برخورداری از یک نمونه که نماینده واقعی جامعه باشد اندازه نمونه‌ای به حجم ۳۰۰ نفر از اعضای هیئت علمی انتخاب شده‌اند.

به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول تعیین حجم نمونه بر اساس آلفا استفاده شده است در این فرمول داریم:

رسانی و مشاور آماری مورد بررسی و تایید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. نرم‌افزار مورد استفاده نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS) ویرایش شماره ۱۱/۵ می‌باشد.

### سوالات پژوهش:

۱. میزان آشنایی اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی به چه صورت می‌باشد؟
۲. آیا بین میزان آشنایی اعضای هیئت علمی گروه‌های مختلف آموزشی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس با پایگاه‌های اطلاعاتی اختلاف معنی‌داری وجود دارد؟
۳. اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس به چه میزان از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی استفاده می‌کنند؟
۴. اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی از چه شیوه‌های آموزشی بهره‌مند گردیده‌اند؟
۵. علل استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی چیست؟
۶. اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس به چه میزان از قسمت‌های مختلف پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی در انجام فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خود استفاده می‌کنند؟
۷. اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی چه مشکلاتی دارند؟

$Z_{\alpha/2}$  که برابر است با مقدار بحرانی ۱/۹۶ برای رد فرض صفر در سطح ۰/۰۵  $\sigma^2$  برابر است با واریانس نمونه اولیه  $\sqrt{n}$  تعداد نمونه اولیه  $n$  تعداد نمونه نهایی

$d$  برابر است با سطح بالا و پایین که میانگین جامعه با احتمال ۹۵٪ در آن قرار می‌گیرد.

$$n = \frac{(Z_{\alpha/2})^2 (\sigma^2)}{d^2}$$

$$d = Z_{\alpha/2} \left( \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \right)$$

در این تحقیق ابتدا برای مشخص شدن حجم نمونه نهایی به تعداد ۲۰ پرسشنامه اجرا شد تا با بدست آوردن انحراف معیار جامعه حجم نمونه نهایی مشخص شود. بنابر این با جایگذاری اعداد بدست آمده و واریانس جامعه مشخص شد که نمونه نهایی ۳۰۰ نفر می‌باشد:

$$n = \frac{(1.96)^2 (38.73)^2}{4.38^2} = 300$$

$$d = 1.96 \left( \frac{38.73}{\sqrt{300}} \right) = 19.2$$

برای تعیین نمونه از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی استفاده شده است.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد، که به صورت حضوری بین اعضای هیئت علمی توزیع گردید. به منظور پایا بودن سوالات این پرسشنامه از ضریب آلفای کرانباخ استفاده شده است. نتایج این ضریب نشان داد که پرسشنامه مذکور دارای پایایی ۸۲٪ می‌باشد (برای آزمون‌هایی که هدف آنها ارزیابی و یا برآورد نگرشها و عقاید در مورد موضوعی خاص است آلفای بهینه ۷۵٪ به بالا مناسب می‌باشد). همچنین برای تعیین روایی، پرسشنامه تهیه شده توسط اساتید گروه علوم کتابداری و اطلاع

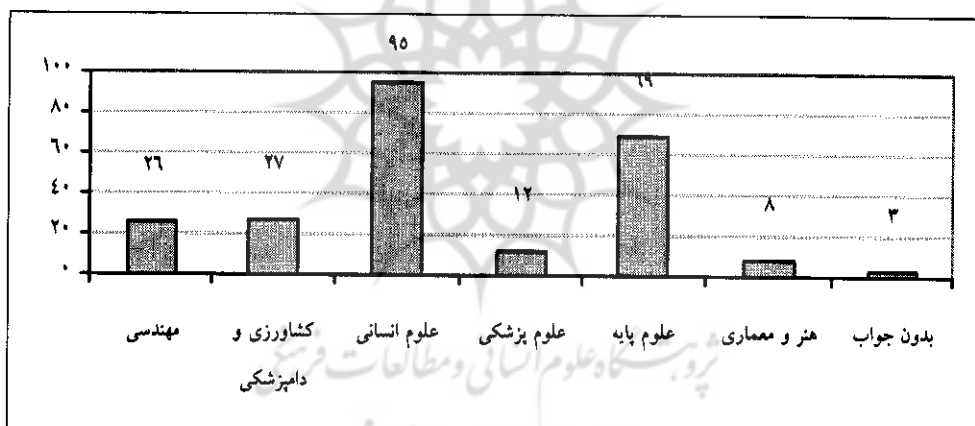
یافته های پژوهش:

جدول شماره ۱ - فراوانی جامعه مورد مطالعه اعضای هیئت علمی بر حسب گروههای مختلف آموزشی

گروه آموزشی	فراوانی	درصد
مهندسی	۲۶	۱۰/۸
کشاورزی و دامپزشکی	۲۷	۱۱/۳
علوم انسانی	۹۵	۳۹/۶
علوم پزشکی	۱۲	۵
علوم پایه	۶۹	۲۸/۸
هنر و معماری	۸	۳/۳
بدون جواب	۳	۱/۳
جمع	۲۴۰	۱۰۰

اعضای هیئت علمی گروههای مختلف آموزشی در شش دسته کلی علوم پایه، علوم انسانی، مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی، علوم پزشکی، هنر و معماری قرار گرفته است. فراوانی پاسخ گویان بر حسب گروه آموزشی در جدول ۱ نشان می دهد که بالاترین میزان پاسخگویی مربوط به رشته های مختلف علوم انسانی است. گروههای آموزشی علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی، مهندسی، علوم پزشکی و هنر و معماری به ترتیب در رتبه های دوم تا ششم قرار دارند

اعضای هیئت علمی گروههای مختلف آموزشی در شش دسته کلی علوم پایه، علوم انسانی، مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی، علوم پزشکی، هنر و معماری قرار گرفته است. فراوانی پاسخ گویان بر حسب گروه آموزشی در جدول ۱ نشان می دهد که بالاترین میزان پاسخگویی



نمودار شماره ۱- فراوانی جامعه مورد مطالعه بر حسب گروههای مختلف آموزشی

جدول شماره ۲- فراوانی اعضای هیئت علمی جامعه مورد مطالعه بر حسب رتبه علمی

رتبه علمی	فراوانی	درصد
مربی	۱۳۳	۵۷/۶
استادیار	۸۹	۳۸/۵
دانشیار	۶	۲/۶
استاد	۳	۱/۳
بدون جواب	۹	۳/۸
جمع	۲۴۰	۱۰۰

فراوانی پاسخ گویان بر اساس رتبه علمی طبق جدول شماره ۲ نشان می دهد که اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس بیشترین تعداد فراوانی را در نمونه مورد مطالعه در مربی دارد و بعد از آن استادیار در رتبه دوم و دانشیار در رتبه سوم و استاد در رتبه چهارم قرار دارد.

فراوانی پاسخ گویان بر اساس رتبه علمی طبق جدول شماره ۲ نشان می دهد که اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس بیشترین تعداد فراوانی

## جدول شماره ۳- فراوانی بررسی میزان آشنایی اعضای هیئت علمی

۱۲/۹	۳۱	خیلی زیاد
۶۷/۹	۱۶۳	زیاد
۱۵/۴	۳۷	متوسط
۱/۳	۳	کم
۲/۵	۶	خیلی کم
۱۰۰	۲۴۰	جمع

فارس با پایگاه اطلاعاتی تخصصی رشته خود آشنا هستند. همچنین تعداد ۳۷ نفر برابر با ۱۵/۴ درصد از اعضای هیئت علمی به میزان متوسط با پایگاههای اطلاعاتی خود آشنا می باشند. ۳ نفر برابر با ۱/۳ درصد گزینه کم را انتخاب کرده اند و ۶ نفر برابر با ۲/۵ درصد نیز گزینه خیلی کم را انتخاب نموده اند.

در رابطه با پرسش پژوهشی شماره ۱ مبنی بر میزان آشنایی اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس با پایگاههای اطلاعاتی تخصصی رشته خود نتایج بدست آمده در جدول شماره ۳ ارایه شده است. همانطور که از این جدول پیداست بیش از ۸۰٪ از اعضا هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان

## جدول شماره ۴- فراوانی میزان آشنایی در بین اعضای هیئت علمی گروههای مختلف آموزشی

۰/۳۷	۴/۱۵	۲۶	مهندسی
۰/۵۵	۳/۹۳	۲۷	کشاورزی و دامپزشکی
۰/۹۲	۳/۶۹	۹۵	علوم انسانی
۰/۵۶	۴	۲۰	پزشکی و هنر و معماری
۰/۶۲	۳/۹۶	۷۲	علوم پایه
۰/۷۴	۳/۸۷	۲۴۰	جمع

در رابطه با پرسش پژوهشی شماره ۲ مبنی بر اینکه آیا بین میزان آشنایی اعضای هیئت علمی گروه های مختلف آموزشی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس با پایگاههای اطلاعاتی اختلاف معنی داری وجود دارد؟ به منظور مقایسه میانگین میزان آشنایی اعضای هیئت علمی با پایگاههای اطلاعاتی تخصصی در بین گروههای مختلف آموزشی از تحلیل واریانس یکطرفه با N های نابرابر استفاده شده است. در این رابطه چون تعداد افراد گروه هنر و معماری ۸ نفر و علوم پزشکی ۱۲ نفر بودند و با این تعداد نمی توان مفروضه های تحلیل واریانس را برآورده ساخت مجبور شدیم این دو گروه را با هم ترکیب کنیم تا نتیجه ای رضایت بخش حاصل شود و مفروضه های آماری نیز برآورده شود (چون با گروههای خیلی کوچک در رابطه با گروههای بزرگ نمی توان تحلیل

واریانس انجام داد و لاقول باید تعداد گروههای کوچک به یک حد مطلوب برسد) نتایج در جداول ۵ آمده است. آمارهای مربوط به میانگین انحراف معیار و تعداد گروهها در جدول ۵ نشان می دهد که به ترتیب گروه مهندسی و پزشکی-هنر و معماری دارای بزرگترین میانگین هستند که بیانگر آشنایی بیشتر آنها با پایگاههای اطلاعاتی در حوزه موضوعی خود هستند. همچنین نتایج حاصل از آزمون آماری تحلیل واریانس یکطرفه نشان می دهد که میانگینهای گروهها از لحاظ آماری با یکدیگر اختلاف دارند ( $p < 0/025$ ) و بنابراین با این مقدار  $F = ۲/۸۳$  و درجه آزادی ۴، ۲۳۵ و ۲۳۹ فرض صفر مبنی بر عدم تفاوت میانگین گروهها با احتمال ۰/۹۷۵ تایید نمی شود.

## جدول شماره ۵- تحلیل واریانس یکطرفه مربوط به میزان آشنایی اعضای هیئت علمی گروه‌های مختلف آموزشی

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی df	میانگین مجدورات	F	معنی داری
تغییرات بین گروهی	۵/۹۹	۴	۱/۵۰	۲/۸۳	۰/۰۲۵
تغییرات درون گروهی	۱۲۴/۲۶	۲۳۵	۰/۵۳		
تغییرات کل	۱۳۰/۲۵	۲۳۹			

است که با بزرگتر بودن میانگین گروه مهندسی نتیجه میگیریم که گروه اخیر با پایگاههای اطلاعاتی خود بیشتر از گروههای دیگر بویژه علوم انسانی آشناست و تفاوت میانگین های دیگر گروهها با یکدیگر از لحاظ آماری معنی دار نیست.

به منظور مشخص کردن اینکه تفاوت میانگین کدام گروهها با یکدیگر از لحاظ آماری اختلاف معنی داری دارد از آزمون تعقیبی توکی استفاده شده است نتایج در جدول زیر آمده است. همانطور که می بینیم تنها تفاوت معنی دار مربوط به میانگین گروههای مهندسی و علوم انسانی

## جدول شماره ۵-۱ میانگین انحراف معیار استفاده اعضای هیئت علمی در بین گروههای مختلف آموزشی

رشته	میانگین	انحراف معیار	معنی داری
مهندسی	۰/۲۳	۰/۲۰	۰/۷۸۵
کشاورزی و دامپزشکی	۰/۴۶*	۰/۱۶	۰/۰۳
علوم انسانی	۰/۱۵	۰/۲۲	۰/۹۵
پزشکی و هنر	۰/۲۰	۰/۱۷	۰/۷۷
علوم پایه			

\* تفاوت میانگینها در سطح ۰/۰۳ معنی دار است.

فارس به چه میزان از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی استفاده می کنند؟ نتایج در جدول شماره ۶ آمده است.

در رابطه با پرسش پژوهشی شماره ۳ مبنی بر اینکه اعضای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی استان

## جدول شماره ۶- فراوانی اعضای هیئت علمی بر حسب میزان استفاده از پایگاههای اطلاعاتی

میزان استفاده از پایگاههای اطلاعاتی	فراوانی	درصد
کمتر از ۳ ساعت در هفته	۲۳	۹/۶
بین ۳ تا ۵ ساعت در هفته	۴۵	۱۸/۸
بین ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته	۸۷	۳۶/۳
بیشتر از ۱۰ ساعت در هفته	۸۵	۳۵/۴
جمع	۲۴۰	۱۰۰

کمتر از ۳ ساعت در هفته از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی خود استفاده می کنند.

نتایج نشان می دهد که ۳۶/۳ درصد بین ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته ۳۵/۴ درصد بیشتر از ۱۰ ساعت در هفته، ۱۸/۸ درصد بین ۳ تا ۵ ساعت در هفته و ۹/۶ درصد



## جدول شماره ۷- فراوانی بر حسب میزان رجوع اعضای هیئت علمی به پایگاهها در هفته

ماهانه	هفتگی	مواقع مورد نیاز	جمع
۲۸	۱۰۷	۱۰۵	۲۴۰
۱۱/۷	۴۴/۶	۴۳/۸	۱۰۰

درصد هم به صورت ماهانه از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی خود استفاده می‌کنند.

از طرف دیگر میزان مراجعه هر عضو هیئت علمی به پایگاه اطلاعاتی تخصصی به صورت هفتگی ۴۴/۶ درصد و در مواقع مورد نیاز ۴۳/۸ درصد است و درصد کمی ۱۱/۷

## جدول شماره ۸- استفاده اعضای هیئت علمی از انواع پایگاهها

پایگاههای پیوسته	پایگاههای ناپیوسته	هر دو	جمع
۲۱۳	۱۵	۱۲	۲۴۰
۸۸/۸	۶/۳	۵	۱۰۰

دسترسی به اینترنت و اشتراک بعضی از پایگاهها بوسیله مراکز دانشگاهی را می‌توان از مهمترین عوامل دانست. در رابطه با پرسش پژوهشی شماره ۴ مبنی بر " اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی از چه شیوه‌های آموزشی بهره‌مند گردیده‌اند؟ نتایج در جداول ۹ ارایه شده است.

در رابطه با نسبت تعداد استفاده‌کنندگان از پایگاههای اطلاعاتی پیوسته و ناپیوسته نتایج نشان می‌دهد ۸۸/۸ درصد از اعضای هیئت علمی جامعه مورد مطالعه از پایگاههای اطلاعاتی پیوسته و ۶/۳ درصد از پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته و تنها ۵ درصد از هر دو پایگاه استفاده می‌کنند و عمدتاً ترجیح می‌دهند از پایگاههای اطلاعاتی پیوسته استفاده کنند. که در اینجا سهولت

## جدول شماره ۹- نقش موارد و راههای آشنایی و استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی

نقش موارد مذکور در آشنایی و استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	بدون جواب	جمع
همکاران	۳۷	۵۶	۳۵	۳	۰	۱۰۹	۲۴۰
	۱۵/۴	۲۳/۳	۱۴/۶	۱/۳	۰	۴۵/۴	۱۰۰
کتابداران	۱۲	۲۶	۲۶	۲۴	۱۴	۱۳۸	۲۴۰
	۵	۱۰/۸	۱۰/۸	۱۰	۵/۸	۵۷/۵	۱۰۰
شرکت در کنفرانسها و سمینارها	۲۰	۵۸	۳۰	۱۲	۰	۱۲۰	۲۴۰
	۸/۳	۲۴/۲	۱۲/۵	۵	۰	۵۰	۱۰۰
مطالعه راهنما و بروشور	۱۴	۶۲	۲۵	۹	۰	۱۳۰	۲۴۰
	۵/۸	۲۵/۸	۱۰/۴	۳/۸	۰	۵۴/۲	۱۰۰
شرکت در کلاسها و کارگاههای آموزشی	۹۳	۹۰	۱۴	۹	۳	۳۱	۲۴۰
	۳۸/۸	۳۷/۵	۵/۸	۳/۸	۱/۳	۱۲/۹	۱۰۰

## جدول شماره ۹-۱ میانگین مربوط به نقش موارد موثر در آشنایی و استفاده از پایگاهها

رتبه	میانگین	موارد موثر در آشنایی و استفاده اعضای هیئت علمی جامعه مورد مطالعه
۱	۴/۲۵	شرکت در کلاسها و کارگاههای آموزشی
۲	۳/۹۷	همکاران
۳	۳/۷۴	مطالعه راهنما و بروشور
۴	۳/۷۲	شرکت در کنفرانسها و سمینارها
۵	۲/۹۸	کتابداران یا کارشناسان اطلاع رسانی

در رابطه با پرسش پژوهشی شماره ۵ مبنی بر "علل استفاده اعضای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی چیست؟" پاسخ های اعضای هیئت علمی در جدول شماره ۱۰ آمده است.

با توجه به میانگین هر یک از سوالات مربوط به جداول شماره ۹ الی ۱-۹ می توان گفت که به ترتیب شرکت در کلاسها و کارگاههای آموزشی با میانگین ۴/۲۵، همکاران با میانگین ۳/۹۷، مطالعه راهنما و بروشور با میانگین ۳/۷۴، شرکت در کنفرانسها و سمینارها با میانگین ۳/۷۲ و کتابداران یا کارشناسان اطلاع رسانی با میانگین ۲/۹۸ در آخرین رتبه قرار دارند.

## جدول شماره ۱۰- علل استفاده اعضای هیئت علمی از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی

درصد	فراوانی	علل استفاده اعضای هیئت علمی
۵۲/۸	۱۲۶	تالیف و ترجمه مقاله و کتاب
۲۸	۶۷	انجام طرح های پژوهشی
۱۰	۲۴	شرکت در همایش های داخلی
۵	۱۲	برگزاری کارگاههای آموزشی
۲	۵	شرکت در همایش های خارجی
۱	۳	بدون جواب
۱۰۰	۲۴۰	جمع

در رابطه با سوال پژوهشی شماره ۶ مبنی بر "اعضای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس به چه میزان از قسمتهای مختلف پایگاههای اطلاعاتی تخصصی در انجام فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود استفاده می کنند؟"

نتایج نشان می دهند که ۵۲/۸ درصد برای تالیف و ترجمه مقاله و کتاب، ۲۸ درصد به منظور تدریس، ۱۰ درصد برای انجام طرح های پژوهشی، ۵ درصد برای شرکت در همایشهای داخلی، ۲ درصد برای برگزاری کارگاههای آموزشی و ۱ درصد هم برای شرکت در همایشهای خارجی به پایگاههای اطلاعاتی تخصصی خود مراجعه می کنند.

## جدول شماره ۱۱- استفاده اعضای هیئت علمی از قسمتهای مختلف پایگاههای اطلاعاتی تخصصی

۲۴۰	۱۰۲	۱۰	۱۸	۴۴	۴۸	۱۸	فراوانی	اطلاعات کتابشناختی مقالات
۱۰۰	۴۲/۵	۴/۲	۷/۵	۱۸/۳	۲۰	۷/۵	درصد	
۲۴۰	۷۸	۰	۳	۲۵	۷۳	۶۱	فراوانی	چکیده مقالات
۱۰۰	۳۲/۵	۰	۱/۳	۱۰/۴	۳۰/۴	۲۵/۴	درصد	
۲۴۰	۲۰	۰	۲	۲۹	۶۱	۱۲۸	فراوانی	متن کامل مقالات
۱۰۰	۸/۳	۰	۰/۸	۱۲/۱	۲۴/۴	۵۳/۳	درصد	
۲۴۰	۹۸	۱	۹	۳۷	۳۹	۵۵	فراوانی	استندهای مقالات یا فهرست منابع
۱۰۰	۴۰/۸	۰/۸	۳/۸	۱۵/۴	۱۶/۳	۲۲/۹	درصد	

## جدول شماره ۱۲ میانگین مربوط به استفاده از قسمتهای مختلف پایگاههای اطلاعاتی

۴/۴۳	متن کامل مقالات
۴/۱۹	چکیده مقالات
۳/۹۶	استندهای مقالات یا فهرست منابع
۳/۳۳	اطلاعات کتابشناختی مقالات

در رابطه با سوال پژوهشی شماره ۷ مبنی بر "اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی چه مشکلاتی دارند؟" نتایج زیر در جداول شماره ۱۳ الی ۱-۱۳ بدست آمده است.

میانگین مربوط به استفاده از قسمتهای مختلف پایگاههای اطلاعاتی تخصصی نشان می‌دهد که اعضای هیئت علمی به ترتیب از متن کامل مقالات با ۴/۴۳، چکیده مقالات با ۴/۱۹، استندهای مقالات یا فهرست منابع ۳/۹۶ و در نهایت اطلاعات کتابشناختی مقالات ۳/۳۳ در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود مورد استفاده قرار می‌هند.

## جدول شماره ۱۳- مشکلات اعضای هیئت علمی در استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی -

۲۴۰	۴۳	۶	۳۹	۵۹	۶۱	۳۲	فراوانی	عدم آگاهی از وجود این پایگاهها
۱۰۰	۱۷/۹	۲/۵	۱۶/۳	۲۴/۶	۲۵/۴	۱۳/۳	درصد	
۲۴۰	۵۵	۲۴	۳۱	۴۰	۶۶	۲۴	فراوانی	عدم احساس نیاز به استفاده از پایگاهها
۱۰۰	۲۲/۹	۱۰	۱۳	۱۶/۷	۲۷/۵	۱۰	درصد	
۲۴۰	۵۵	۲۱	۳۲	۴۶	۶۲	۲۴	فراوانی	عدم آشنایی با نحوه استفاده از پایگاهها
۱۰۰	۲۲/۹	۸/۸	۱۲/۳	۱۹/۲	۲۵/۸	۱۰	درصد	
۲۴۰	۵۵	۳۶	۶۹	۴۴	۲۷	۹	فراوانی	عدم آگاهی از انواع منابع موجود در پایگاهها
۱۰۰	۲۲/۹	۳/۸	۱۱/۳	۱۸/۳	۲۸/۸	۱۵	درصد	

۲۴۰	۵۵	۱۸	۱۲	۵۰	۷۵	۳۰	فراوانی	عدم وجود پایگاههای اطلاعاتی
۱۰۰	۲۲/۹	۷/۵	۵	۲۰/۸	۳۱/۳	۱۲/۵	درصد	در محل کار
۲۴۰	۴۹	۱۵	۱۵	۲۹	۸۱	۴۸	فراوانی	وجود محدودیتهای زمانی در استفاده از پایگاهها
۱۰۰	۲۰/۴	۶/۳	۶/۳	۱۲/۱	۳۳/۸	۲۰	درصد	
۲۴۰	۶۴	۲۹	۳۸	۶۸	۲۱	۲۰	فراوانی	عدم توانایی کتابداران و متصدیان مرکز کامپیوتر
۱۰۰	۲۶/۷	۱۲/۱	۱۵/۸	۲۸/۳	۸/۸	۸/۳	درصد	
۲۴۰	۷۰	۱۲	۱۴	۱۷	۶۵	۶۲	فراوانی	محدود بودن تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری
۱۰۰	۲۹/۲	۵	۵/۸	۷/۱	۲۷/۱	۲۵/۸	درصد	
۲۴۰	۸	۳	۶	۱۷	۶۶	۱۴۰	فراوانی	سرعت کم اینترنت
۱۰۰	۳/۳	۱/۳	۲/۵	۷/۱	۲۲/۵	۵۸/۳	درصد	
۲۴۰	۱۹	۳	۱۸	۳۰	۵۵	۱۱۵	فراوانی	نداشتن وقت کافی
۱۰۰	۷/۹	۱/۳	۷/۵	۱۲/۵	۲۲/۹	۴۷/۹	درصد	

جدول شماره ۱۴- میانگین مربوط به مشکلات اعضای هیئت علمی در استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی

رتبه	میانگین	مشکلات اعضای هیئت علمی در استفاده از پایگاههای
۱	۴/۸۱	سرعت کم اینترنت
۲	۴/۴۴	نداشتن وقت کافی
۳	۴/۱۸	وجود محدودیت زمانی در استفاده از پایگاهها
۴	۳/۸۹	محدود بودن تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری دانشکده
۵	۳/۵۲	عدم آگاهی از انواع منابع موجود در پایگاهها
۶	۳/۴۷	عدم وجود پایگاههای اطلاعاتی در محل کار
۷	۳/۳۸	عدم آگاهی از وجود پایگاهها
۸	۳/۲۰	عدم احساس نیاز به استفاده از پایگاههای اطلاعاتی
۹	۳/۱۹	عدم آشنایی با نحوه استفاده از پایگاهها
۱۰	۲/۸۰	عدم توانایی و همکاری کتابداران و متصدیان مرکز اینترنت

استفاده از پایگاههای اطلاعاتی با میانگین ۳/۲۰، عدم آشنایی با نحوه استفاده از پایگاهها با میانگین ۳/۱۹ و در آخرین رتبه عدم توانایی و همکاری کتابداران و متصدیان مرکز اینترنت با میانگین ۲/۸۰ قرار دارد.

#### بحث و نتیجه گیری:

بر اساس یافته های پژوهش بیش از ۸۰٪ از اعضا هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس گزینه های خیلی زیاد و زیاد را انتخاب کرده اند که این نشان می دهد بیش از ۸۰٪ از اعضای هیئت علمی با پایگاه اطلاعاتی تخصصی رشته خود آشنا هستند.

با توجه به میانگین هر سوال در این بخش می بینیم که به ترتیب بیشترین عاملی که مانع استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی است به ترتیب عبارتند از: سرعت کم اینترنت با میانگین ۴/۸۱، نداشتن وقت کافی ۴/۴۴، وجود محدودیت زمانی در استفاده از پایگاهها با میانگین ۴/۱۸، محدود بودن تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری واحدها با میانگین ۳/۸۹، عدم آگاهی از انواع منابع موجود در پایگاهها با میانگین ۳/۵۲، عدم وجود پایگاههای اطلاعاتی در محل کار با میانگین ۳/۴۷، عدم آگاهی از وجود پایگاهها با میانگین ۳/۳۸، عدم احساس نیاز به

کمی ۱۱/۷ درصد هم به صورت ماهانه از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی خود استفاده می‌کنند.

۷۶/۳ درصد از اعضای هیئت علمی بیان کرده‌اند که در بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی آموزش دیده‌اند و تنها ۲۳/۸ درصد اذعان کرده‌اند که آموزش ندیده‌اند. در این رابطه می‌توان ذکر کرد که واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در طول یک سال گذشته کارگاه آموزشی آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی و بازیابی اطلاعات از طریق اینترنت جهت اعضای هیئت علمی خود برگزار کرده‌اند. و به همین دلیل ۷۶/۳ درصد از اعضای هیئت علمی ابراز داشته‌اند که در بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی رشته خود آموزش دیده‌اند.

۷۶/۳ درصد از اعضای هیئت علمی جامعه مورد مطالعه گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را جهت شرکت در کلاسها و کارگاه‌های آموزشی جهت استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی را انتخاب نموده‌اند. در بررسی حاضر شرکت در کلاسها و کارگاه‌های آموزشی با میانگین ۴/۲۵ درصد در رتبه اول قرار دارد و اعضای هیئت علمی جامعه مورد مطالعه بیشتر با شرکت در کلاسها و کارگاه‌های آموزشی با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی رشته خود آشنا شده‌اند. همچنین ۵۲/۸ درصد برای تالیف و ترجمه مقاله و کتاب، ۲۸ درصد به منظور تدریس ۱۰ درصد برای انجام طرح‌های پژوهشی ۵ درصد برای شرکت در همایشهای داخلی ۲ درصد برای برگزاری کارگاه‌های آموزشی و ۱ درصد هم برای شرکت در همایشهای خارجی به پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی خود مراجعه می‌کنند.

اعضای هیئت علمی همچنین دلایل مراجعه خود به پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی را به ترتیب متن کامل مقالات با میانگین ۴/۴۳ درصد، چکیده مقالات ۴/۱۹ درصد، استنادهای مقالات یا فهرست منابع ۳/۹۶ درصد و در نهایت اطلاعات کتابشناختی مقالات ۳/۳۳ درصد در فعالیتهای آموزشی و پژوهشی خود اعلام داشته‌اند بنابراین متن کامل مقالات با میانگین بیشتر مهمترین دلیل مراجعه اعضای هیئت علمی به پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی رشته خود می‌باشد.

عمده‌ترین عواملی که مانع استفاده اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی است به ترتیب عبارتند از:

همچنین ۱۵/۴ درصد اعضای هیئت علمی گزینه متوسط را انتخاب کرده‌اند. و گزینه‌های کم ۱/۳ درصد و خیلی کم ۲/۵ درصد بوسیله اعضای هیئت علمی انتخاب شده‌اند. هر چند از زمان معرفی پایگاه‌های اطلاعاتی در ایران زمان زیادی نمی‌گذرد. و پیدایش زمینه‌های مناسب برای پذیرش همه‌جانبه آنها، هنوز نیاز به گذر زمان بیشتری دارد. ولی افزایش سطح استفاده از این منابع، با توجه به اینکه اکنون تعداد زیادی از کاربران مجبور به افزایش استفاده از این منابع برای کیفیت بخشیدن به تحقیقات خود هستند رو به افزایش است و انتظار می‌رود که پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی روز به روز با استقبال بیشتری مواجه شود.

نتایج تحلیل واریانس مربوط به این سوال که آیا بین میزان آشنایی اعضای هیئت علمی گروه‌های مختلف آموزشی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی اختلاف معنی‌داری وجود دارد نشان می‌دهد که به ترتیب گروه مهندسی و پزشکی، هنر و معماری دارای بزرگترین میانگین هستند که بیانگر آشنایی بیشتر آنها با پایگاه‌های اطلاعاتی در حوزه موضوعی خود هستند. یکی از دلایل این امر می‌تواند نیاز روزافزون این دو رشته به حوزه‌های موضوعی جدید در رابطه با فناوری‌های نوین و رویکردهای جدید به بهداشت و درمان دانست که نیازمند جستجوهای منسجم تر و ساخت یافته‌تر است که به نظر می‌رسد همین امر باعث شده اعضای هیئت علمی این گروه‌ها را ترغیب به یافتن پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی کند. و به این ترتیب میزان آشنایی این گروه‌ها نسبت به گروه‌های دیگر در جامعه آماری ما بیشتر بوده است.

نتایج حاصله از جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که ۳۶/۳ درصد بین ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته ۳۵/۴ درصد بیشتر از ۱۰ ساعت در هفته، ۱۸/۸ درصد بین ۳ تا ۵ ساعت در هفته و ۹/۶ درصد کمتر از ۳ ساعت در هفته از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی خود استفاده می‌کنند. از طرف دیگر میزان مراجعه هر عضو هیئت علمی به پایگاه اطلاعاتی تخصصی به صورت هفتگی ۴۴/۶ درصد به پایگاه‌های اطلاعاتی خود مراجعه می‌کنند و اعضای هیئت علمی که در مواقع مورد نیاز به پایگاه‌های اطلاعاتی مراجعه می‌کنند ۴۳/۸ درصد است و درصد

۲. جوکار، عبدالرسول و عادل ذوالفعلی نژاد (۱۳۸۳) "مشکلات و نقاط ضعف شبکه رزنت از دیدگاه کاربران دانشگاه شهید باهنر کرمان" فصلنامه کتاب، ۹۵-۹۸ (۱).
۳. جوکار، عبدالرسول و امراالله عفت نژاد (۱۳۸۳) "بررسی میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از فن آوری اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز رایانه دانشگاه شیراز" مجله علوم تربیتی و روانشناسی (دانشگاه شهید چمران اهواز)، ۳(۴) ص ۷۶-۷۹.
۴. حیاتی، زهیر و هاجر ستوده (۱۳۸۱) "بررسی عوامل موثر در استفاده از منابع الکترونیکی اطلاعات در میان اعضای هیئت علمی دانشگاههای شیراز و علوم پزشکی شیراز با تاکید بر شبکه اینترنت و دیسک های نوری، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۱۹(۱)، ص ۱۱۹-۱۰۴.
۵. سلیمی، پروانه (۱۳۸۵) "بررسی رفتارهای اطلاع یابی کارکنان متخصص راه آهن جمهوری اسلامی ایران در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی وابسته به راه آهن"، فصلنامه کتاب، ۱۷ (۲) ص ۵۷-۸۴.
۶. حسن شاهی، محبوبه (۱۳۸۵) "بررسی نگرش و میزان استفاده اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز نسبت به پایگاههای اطلاعاتی، الزویر، ابسکو، ساینس دایرکت و پروکوئست". پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
۷. دیانی، محمدحسین (۱۳۸۲) "گلوگاههای پژوهش در علوم اجتماعی"، مشهد: کتابخانه رایانه ای.
۸. فرج پهلوی، عبدالحسین و مهری شهبازی (۱۳۸۱) "بررسی عوامل موثر در استفاده از پایگاههای اطلاعاتی بررسی نگرش ها و عملکرد دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی"، فصلنامه کتاب، ۱۳ (۴)، ص ۵۴-۷۱.
۹. مهرداد، جعفر (۱۳۷۲) "تکنولوژی پل های اطلاعاتی"، اطلاع رسانی، ۳(۲) و ۱۰، ص ۲۳-۳۱.

سرعت کم اینترنت، محدودیت زمانی، نداشتن وقت کافی، محدود بودن تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری دانشکده ها، عدم آگاهی از انواع منابع موجود در پایگاهها، عدم وجود پایگاههای اطلاعاتی در محل کار، عدم آگاهی از وجود این پایگاهها، عدم احساس نیاز به استفاده از پایگاههای الکترونیکی، عدم آشنایی با نحوه استفاده از پایگاهها و در آخرین رتبه عدم توانایی و همکاری کتابداران و متصدیان مرکز اینترنت قرار دارد. مهمترین عاملی که مانع استفاده اعضای هیئت علمی از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی می شود سرعت کم اینترنت می باشد. افزایش سرعت انتقال اطلاعات به نحو قابل قبول امری ضروری و لازم است. سرعت کم اینترنت عامل دلسردکننده ای است که حتی برخی از کاربران را مجبور به ترک همیشگی ارتباط کرده است. سرعت کم اینترنت ناشی از ضعف در زیر ساختهای اطلاعاتی و ارتباطی می باشد. فراهم آوری زیر ساخت های مورد نیازی که از طریق آنها کاربران دانشگاهی بتوانند به پایگاههای اطلاعاتی دسترسی داشته باشند، به چالشی برای دانشگاهها و چنانچه از خانه انجام شود، برای اشخاص تبدیل شده است. حل این مشکل نیاز به برنامه ریزی دقیق و سرمایه گذاری صحیح و استفاده از نیروهای متخصص در زمینه های مورد نیاز دارد. ۸۵/۸ درصد از اعضای هیئت علمی جامعه مورد مطالعه گزینه خیلی زیاد و زیاد را انتخاب نموده اند و سرعت کم اینترنت را مهمترین مانع در عدم استفاده از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی خود دانسته اند. با توجه به یافته های حاصل از این پژوهش به نظر می رسد که در صورت گسترش زیرساختهای اطلاعاتی و ارتباطی، افزایش سرعت اینترنت و برداشتن محدودیت زمانی در استفاده از پایگاهها و ارائه برنامه های آموزشی و کارگاههای آموزشی و تربیت و به کارگیری نیروی انسانی متخصص بتوان شاهد استفاده هرچه بیشتر اعضای هیئت علمی از پایگاههای اطلاعاتی تخصصی باشیم.

#### منابع:

10. Mgobozi, Margaret N; Dennis N. Ocholla (2002). "The use of electronic journals for the dissemination of scholarly

۱. جعفرنژاد، آتش (۱۳۷۹) آشنایی با بانکهای اطلاعاتی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها(سمت).

- information by the University of Natal and Zululand”, SOUTH AFRICAN JOURNAL OF LIBRARY & INFORMATION SCIENCE, 98(2), PP.10-31.
11. Tenopir, Carol; Donald W . King; and Army Bush(2004).” Medical Faculty's use of print and electronic journals: changes over time and in comparison with scientists”, JOURNALS OF MEDICAL LIBRARY ASSOCIATION, 92(2), PP. 233-241.
12. Ozlem, Bayram & Atilgan, Dogan (2006).”An Evaluation of Faculty of The Digital Library at Ankara university, Turkey.” The journal of academic librarianship, 32(1): 86-93.
13. Lancaster, F. W(1978) “ Attitudes in academia toward Feasibility and desirability of networked scholarly publishing”, LIBRARY TRENDS, 43(4), PP. 741-751.





پروژه شگانه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی